

PAPER DETAILS

TITLE: Hemsirelik Öğrencilerinin Ötanaziye İlişkin Düşünceleri

AUTHORS: Gökçe DEMİR, Sevil BIÇER, Ayla ÜNSAL

PAGES: 1-11

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/220069>

HEMŞİRELİK ÖĞRENCİLERİNİN ÖTANAZİYE İLİŞKİN DÜŞÜNCELERİ*

Gökçe DEMİR¹, Sevil BİÇER²

Ayla ÜNSAL³

ÖZET

Araştırma, hemşirelik öğrencilerinin ötanazi hakkındaki düşüncelerini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Tanımlayıcı tipte olan bu araştırma, Kasım-Aralık 2013 tarihleri arasında Sağlık Yüksekokulu Hemşirelik Bölümünde öğrenim gören ve araştırmaya katılmayı kabul eden 233 öğrenci üzerinde yapılmıştır. Verilerin toplanmasında, öğrencilerin sosyo-demografik özelliklerini ve ötanazi ile ilgili görüşlerini sorgulayan anket kullanılmıştır. Araştırma öncesinde ilgili kurumdan yazılı izin ve öğrencilerden sözel onam alınmıştır. Araştırmadan elde edilen veriler bilgisayar ortamında, tanımlayıcı istatistikler kullanılarak değerlendirilmiştir. Çalışmaya katılan öğrencilerin, yaş ortalaması 19,92±2,10'dur. Çalışmaya katılan öğrencilerin %60,1'i kendisi için ötanazi uygulamasını, %65,7'si ise yakını için ötanazi uygulamasını istemediğini belirtmiştir. Öğrencilerin %30,9'unun acı çeken, ölümcül bir hasta için ötanazi uygulanmasına, %43,8'inin ise ötanazi isteyen bir hastaya ötanazi uygulanmasına evet cevabını verdikleri belirlenmiştir. Öğrencilerin çoğu (%74,7) dini inançların ötanaziyi engelleyici olabileceği, yarısından fazlası ise (%57,1) Türkiye'de ötanazi uygulamasının yasallaşmaması gerektiğini belirtmiştir. Yine öğrencilerin çoğunun (%78,5) yasal düzenleme yapıldığı takdirde ötanazi uygulayan ekip içinde görev almak istemediği belirlenmiştir. Öğrencilerin %38,6'sı ötanaziyi bu konuda eğitim almış uzman tarafından uygulamasının gerektiğini belirtirken %6,0'ı hemşire tarafından uygulanması gerektiğini belirtmiştir. Hemşirelik öğrencilerinin çoğunun kendisi ve yakını için ötanazi istemediği, Türkiye'de ötanazi uygulamasının yasallaşmaması gerektiğini, yine yasal düzenleme yapıldığı takdirde ötanazi uygulayan ekip içerisinde görev almak istemedikleri görülmektedir. Hemşirelik öğrencilerinin ötanaziye ilişkin düşüncelerinin olumlu olmadığı görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Ötanazi, Ötanazi ile İlgili Düşünce, Hemşirelik Öğrencileri

*Bu çalışma, 24-26 September 2014 tarihleri arasında Nancy, France'de gerçekleştirilen Xth FINE Conference 2014 sözel bildiri olarak sunulmuştur.

¹ Yrd. Doç. Dr Ahi Evran Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu, Kırşehir

² Yrd. Doç. Dr Erciyes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Kırşehir

³ Doç. Dr. Ahi Evran Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu, Kırşehir

İletişim / Corresponding Author: Gökçe DEMİR

Tel: 0386 211 48 24 **e-posta:** gokce_demir@myynet.com

Geliş Tarihi / Received : 22.10.2014

Kabul Tarihi / Accepted: 13.12.2015

OPINIONS OF STUDENT NURSES ON EUTHANASIA

ABSTRACT

In this study, it was aimed to determine the opinions of student nurses on euthanasia. As a descriptive study, it was implemented with two hundred thirty three students studying at Department of Nursing in the School of Health and accepting to participate in this study. In the process of data collection, a questionnaire which investigates the students' socio-demographic qualities and their opinions on euthanasia was applied. Before the study, a formal permission was obtained verbally and the students' consents were taken orally. The data obtained from the study was evaluated with descriptive analysis in computer. The average age level of the attending students is 19.92 ± 2.10 . Among the students, 60.1% of them indicated that they don't want to be conducted euthanasia for themselves and 65.7% for their relatives. 30.9% of the students indicated they are in favour of euthanasia practice for the deathly ill suffering and 43.8 % of them indicated they are in favour of euthanasia practice for the ill who want to have euthanasia practice. Most of the students (74.1%) explained that religious belief can be an obstacle for euthanasia practice and more than the half (57.1%) believed that euthanasia should not be legalized in Turkey. In the same way, most of the students (78.5%) expressed that they would not want to join the group to conduct euthanasia if euthanasia was legalized. 38.6% of the students indicated that euthanasia should be conducted by the experts trained on euthanasia whereas 6.0% of them expressed that it should be conducted by nurses. It can be concluded that most of the future nurses do not want to have euthanasia practice for themselves and for their relatives; they think that euthanasia should not be legalized in Turkey and if these legislations were formed, they would not want to be in this group to conduct euthanasia. It is seen that nursing students' views on euthanasia are not favourable.

Keywords: Euthanasia, Opinions on Euthanasia, Future Nurses.

GİRİŞ

Ötanazi, hiçbir şekilde tedavisi mümkün olmayan, insanda acıma duygusu uyandıran bir hastalıkla yaşamak zorunda olan, hastanın talebiyle, icrai ya da ihmali bir davranışla, tıbbi yoldan hastanın hayatına son verilmesidir (1,2). Amerikan Tıp Kurumu ötanaziye; tıp uğraşının acılarını dindiremediği ve çaresini bulamadığı ölüme mahkûm hastaların ıstıraplarını dindirmek için istek üzerine acısız bir şekilde ölümü sağlamak ya da tedaviyi bırakmak ve yaşatılması için çaba harcamamak şeklinde tanımlamıştır (3). Ötanazinin yapılma şekline bakıldığında; aktif ve pasif olmak üzere ikiye ayrıldığı görülmektedir. Aktif ötanazi, tıbbi yardım ile veya yardımsız, aktif veya direkt olarak yaşamın kısaltılmasıdır. Pasif ötanazi ise, bir hasta veya yaralının hayatını uzatacak yardımlardan vazgeçilmesi veya bu yardımların geri alınmasıdır (4,5).

Ötanazinin tarih boyunca hem yerildiği hem de savunulduğu görülmektedir. İnsanın, yaradılışından ve toplumdaki yerinden dolayı bazı değerlere sahiptir. Hukuk düzeni, bütün bu değerleri sayar ve korur. Bu değerler içinde bulunanlardan beden bütünlüğü ile ilgili olanlar çok önemlidir. Bu yüzden çeşitli ülkelerin ceza kanunları ve medeni kanunları ötanaziye çoğu zaman karşı çıkmışlardır. Sadece birkaç ülkede ötanazi uygulandığı görülmektedir. ABD’de aktif ötanazi yasakken, pasif ötanaziye izin verilmektedir. Hollanda da ise hastalar, hem pasif hem de aktif ötanazi hakkına sahiptir. Belçika ise 2002 yılından bu yana ötanaziye bir hak olarak hastalara tanımıştır. Ülkemizdeki genel duruma bakıldığında hem aktif hem pasif ötanazi yasaktır (2,6,7).

Dünyada ve ülkemizde etik ve hukuki alanlarda tartışmalara yol açan ötanazi, sağlık çalışanları arasında da bireyin yaşamını koruma, sürdürme, iyileştirme görev ve sorumlulukları ile özerkliğe saygı ilkesinden kaynaklanan ikilemlere neden olmaktadır (8).Yapılan araştırmalar hemşirelerin çoğunun ötanazi kavramına sıcak bakmadıklarını, hastanın yaşam hakkının elinden alınamayacağını düşündüklerini göstermiştir (4,9). Ötanazi kavramı incelenirken bu tutuma neden olan faktörlerin saptanması önemli bir noktadır. Bu bağlamda hemşirelik öğrencilerinin, genç olmaları ve eğitimleri süresince bir kimlik geliştirmeleri ve değerlerinin zamanla değişerek yeni nesil hemşirelik mesleğinin içinde farklı görüşlere sahip olmaları nedeniyle ötanaziye ilişkin düşüncelerinin saptanarak değerlendirilmesi önemlidir. Bu nedenle araştırma, hemşirelik öğrencilerinin ötanazi hakkındaki düşüncelerini belirlemek amacıyla yapılmıştır.

MATERYAL VE METOT

Araştırma, bir Üniversitenin Sağlık Yüksekokulunda lisans öğrenimine devam eden hemşirelik bölümü öğrencilerinin ötanaziye ilişkin düşüncelerini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Araştırma tanımlayıcı tiptedir. Araştırma evrenini bu yüksekokulun hemşirelik bölümünde öğrenim gören toplam 438 öğrenci oluşturmuştur. Araştırmada örneklem seçimine gidilmemiş olup, Kasım-Aralık 2013 tarihleri arasında anket uygulaması sırasında sınıfta bulunan ve araştırmaya katılmayı kabul eden öğrenciler (n=233) araştırmanın örneklemi oluşturmuştur. Öğrencilerin çalışmaya katılma oranı %53,19'dur. Araştırmanın verileri literatür taranarak hazırlanan anket formu aracılığı ile toplanmıştır (1-10). Anket formunda öğrencilerin sosyo-demografik özellikleri ile ötanazi hakkındaki düşüncelerini içeren 26 maddelik soru bulunmaktadır. Araştırmanın uygulamasına başlamadan önce üniversitenin Sağlık Yüksekokulu Hemşirelik Bölüm Başkanlığı'ndan, Sağlık Yüksekokulu Müdürlüğü'nden yazılı izin ve araştırmaya katılan öğrencilerden sözel izin alınmıştır. Araştırmanın yalnızca bir kurumda yapılmış olması ve belirli tarihle sınırlandırılması araştırmanın sınırlıklarını oluşturmaktadır.

Verilerin değerlendirilmesi bilgisayar ortamında Statistical Package for Social Science 16 (SPSS 16) paket programı kullanılarak yapıldı. Verilerin istatistiksel analizinde; sürekli değişkenler ortalama ile standart sapma, kategorik değişkenler ise yüzde ve sayı ile sunuldu.

BULGULAR

Çalışmaya katılan öğrencilerin yaş ortalaması $19,92 \pm 2,10$ olup %78,5'i kadındır. Öğrencilerin %31,3'ü birinci sınıfa, %33,0'ü ikinci sınıfa, %27,9'u üçüncü sınıfa ve %7,8'i dördüncü sınıfa devam etmektedir. Öğrencilerin %63,5'inin ilden geldiği ve %76,0'ının gelirinin giderine eşit olduğu belirlenmiştir. Öğrencilerin %33,5'inin babasının ilkokul mezunu, %60,9'unun ise annesinin ilkokul mezunu olduğu belirlenmiştir (Tablo 1).

Çalışmaya katılan öğrencilerin %60,1'i kendisi için ötanazi uygulamasını, %65,7'si ise yakını için ötanazi uygulamasını istemediğini belirtmiştir. Öğrencilerin %30,9'unun acı çeken, ölümcül bir hasta için ötanazi uygulanmasına, %43,8'inin ise ötanazi isteyen bir hastaya ötanazi uygulanmasına evet cevabını verdikleri belirlenmiştir. Öğrencilerin çoğu (%74,7) dini inançların ötanaziye engelleyici olabileceği, yarısından fazlası ise (%57,1) Türkiye'de ötanazi uygulamasının yasallaşmaması gerektiğini belirtmiştir. Yine öğrencilerin

çoğunun (%78,5) yasal düzenleme yapıldığı takdirde ötanazi uygulayan ekip içinde görev almak istemediği belirlenmiştir (Tablo 2).

Tablo 1. Çalışmaya Katılan Öğrencilerin Sosyo-Demografik Özellikleri

Değişkenler	Sayı	(%)	X±SD
Yaş			19,92±2,10
Cinsiyet			
Kadın	183	78,5	
Erkek	50	21,5	
Sınıf			
1.Sınıf	73	31,3	
2. sınıf	77	33,0	
3. sınıf	65	27,9	
4. sınıf	18	7,8	
Nereden geldiği			
İl	148	63,5	
İlçe	70	30,0	
Köy/kasaba	15	6,5	
Gelir durumu			
Geliri giderinden fazla	23	9,9	
Geliri giderine eşit	177	76,0	
Geliri giderinden az	33	14,1	
Baba eğitim durumu			
Okuryazar değil	6	2,6	
İlkokul mezunu	78	33,5	
Ortaokul mezunu	43	18,5	
Lise mezunu	65	27,9	
Üniversite	41	17,5	
Anne eğitim durumu			
Okuryazar değil	19	8,2	
İlkokul mezunu	142	60,9	
Ortaokul mezunu	37	15,9	
Lise mezunu	28	12,0	
Üniversite	7	3,0	

Tablo 2. Çalışmaya Katılan Öğrencilerin Ötanazi Hakkındaki Düşünceleri

Özellikler	N	%
Kendiniz için ötanazi uygulansın ister misiniz?		
Evet	50	21,5
Hayır	140	60,1
Kararsızım	43	18,4
Yakınınız için ötanazi uygulansın ister misiniz?		
Evet	39	16,7
Hayır	153	65,7
Kararsızım	41	17,6
Acı çeken, ölümcül bir hasta için ötanazi uygulansın ister misiniz?		
Evet	72	30,9
Hayır	100	42,9
Kararsızım	61	26,2
Ötanazi isteyen bir hastaya ötanazi uygulanmalı mıdır?		
Evet	102	43,8
Hayır	69	29,6
Kararsızım	62	26,6
Dini inançlar ötanaziyi engelleyici olabilir mi?		
Evet	174	74,7
Hayır	24	10,3
Kararsızım	35	15,0
Sizce ötanazi uygulanması Türkiye’de yasalaştırılmalı mıdır?		
Evet	43	18,5
Hayır	133	57,1
Kararsızım	57	24,4
Yasal düzenleme durumunda ötanazi uygulayan ekip içinde görev almak ister misiniz?		
Evet	20	8,6
Hayır	183	78,5
Kararsızım	30	12,9
Ötanazi Uygulaması Konusundaki Düşünceler*		
Cinayet ve kasten adam öldürmek	31	13,3
Doğaya/Yaratana/Evrene karşı gelmek	48	20,6
Tıbbi bir uygulama	45	19,3
İnsan-hasta hakkıdır	27	11,6
İnsan-hasta hakkı ihlalidir	27	11,6
Tıbbi uygulama, insan hakkı	12	5,2
Cinayet ve Doğaya/Yaratana/Evrene karşı gelmek	20	8,6
Doğaya/Yaratana/Evrene karşı gelmek -İnsan-hasta hakkı ihlalidir	15	6,4
Doğaya/Yaratana/Evrene karşı gelmek- Tıbbi bir uygulama	8	3,4
Ötanaziyi kim uygulamalı		
Bu konuda eğitim almış uzman	90	38,6
Hekim	67	28,8
Etik komite	31	13,3
Hastanın kendisi	23	9,9
Hemşire	14	6,0
Hastanın ailesinden birisi	8	3,4

*Birden fazla cevap verilmiştir.

Çalışmaya katılan öğrencilerin ötanazi uygulaması konusunda ki düşüncelerine bakıldığında %20,6'sı doğaya/yaratana/evrene karşı gelmek olarak, %13,3'ü cinayet ve kasten adam öldürmek olarak düşünmekte iken %19,3'ü tıbbi bir uygulama olarak, %11,6'sı ise insan- hasta hakkı olarak düşünülmektedir. Öğrencilerin % 38,6'sı ötanaziyi bu konuda eğitim almış uzman tarafından uygulamasının gerektiğini belirtirken %6,0'ı hemşire tarafından uygulanması gerektiğini belirtmiştir (Tablo 2).

TARTIŞMA

Sağlık yüksekokulu hemşirelik bölümü öğrencilerinin ötanazi uygulaması ile ilgili düşüncelerinin incelenmesi amacı ile yapılan bu çalışmadan elde edilen veriler sonucunda, araştırma kapsamına alınan öğrencilerin %60,1'i kendisi için ötanazi uygulaması yapılmasını, %65,7'si ise yakını için ötanazi uygulaması yapılmasını istemediğini belirtmiştir (Tablo 2). Özkalay ve Zaybak'ın araştırmasında kendileri için ötanazi hakkı istemeyenlerin oranının %53,2 olduğu, %75'inin akraba veya yakınına ötanazi uygulanmasını istemediğini belirttiği saptamıştır (10). Kaya ve Akçin'de çalışmasında öğrencilerin %54,1'inin kendisi için, %74,1'inin ailesi/yakınları için ötanazi istemediklerini saptamıştır (8). Bu sonuçlara göre öğrencilerin çoğunun hem kendisi için hem de yakınları için ötanazi uygulamasını istemedikleri görülmektedir.

Çalışmada öğrencilerin %30,9'unun acı çeken, ölümcül bir hasta için ötanazi uygulanmasına evet cevabı verirken, %42,9'unun hayır cevabı verdikleri yine öğrencilerin %43,8'inin ise ötanazi isteyen bir hastaya ötanazi uygulanmasına evet cevabını verirken, %29,6'sının hayır cevabı verdikleri belirlenmiştir (Tablo 2). Özkalay ve Zaybak araştırmasında hemşirelik öğrencilerinin “ötanazi isteyen hastaya ötanazi uygulanmalı mı?” sorusuna %41,8'inin “hayır” yanıtını verdiğini saptamıştır (10). Tepehan ve arkadaşlarının yoğun bakım ve diğer birimlerde görev yapan hemşirelerle yaptığı çalışmada bireyin kendi yaşamına son verme konusunda karar verme hakkı olduğunu onaylayan hemşirelerin yoğun bakım (%73,1) hemşireleri olduğu dikkati çekmekte ve iyileşme ümidi olmayan, ölümcül hastalığa sahip ve hukuki ehliyeti olmayan kişilere ötanazi uygulanması gerektiğini düşünen yine yüksek oranda yoğun bakım (%35,5) hemşireleridir (11). Khan ve ark. Pakistan Karachi'de yaptıkları bir çalışmada tıp öğrencilerinin (%7,6) ve doktorların (%5,7) çok az bir kısmının ötanazi onayladıklarını saptamışlardır (12). Fakat Pakistan da yapılan önceki bir çalışmada ise doktorların Motor nöron hastaları ve kanser hastaları için ötanazinin kabul

edilebilir bir seçenek olduğu üzerinde anlaştıkları görülmektedir (13). Çalışma sonuçları incelendiğinde öğrencilerin, acı çeken, ölümcül bir hasta için ötanazi uygulanmasını çalışan gruplara göre daha düşük oranda istedikleri görülmektedir. Çoğunlukla acı çekilen, ölümcül hastalıklarda söz konusu olabilen dayanılmaz ağrı ve acıya katlanma, buna bağlı olarak yaşam kalitesinin düşmesi, bazı kişilerin bu kadar kötü bir hayatı yaşamaktansa ölmeyi tercih etmesine ve hekim ve hemşirelerin de aynı fikirde olmasına neden olabilmektedir. Ayrıca sağlık personelinin ve öğrencilerin ötanaziye ilişkin düşünceleri terminal dönemdeki hastayla karşılaşması gibi bir durumdan etkilenebilir.

Toplumun sosyolojik yapısı ve inançları ötanazi ile ilgili görüşleri etkilemektedir (10). Tüm dinler de canlılığın insanlığa Allah tarafından hediye edildiği vaaz edilmiş ve sadece onun tarafından hangi yolla alınacağı karar verilir olarak yazılmıştır (14). İslam'da da insanların can güvenliğine diğer bir ifadeyle hayat haklarına büyük önem verilmiştir ve onların canlarının dokunulmaz olduğu belirtilmiştir (15). Çalışmada öğrencilerin çoğu (%74,7) dini inançların ötanaziye engelleyici olabileceğini belirtmiş ve ötanazi uygulaması ile ilgili düşüncelerinin ise daha çok doğaya/yaratana/evrene karşı gelmek olarak belirtmişlerdir. (Tablo 2). Nehir ve arkadaşlarının çalışmasında öğrencilerin %68,0'ı dini inançların ötanaziye engelleyici olabileceğini belirtmiştir (2). Özkalay ve Zaybak'da çalışmalarında, öğrencilerin ötanazi ile ilgili düşünceleri üzerinde en yüksek oranla okul eğitiminin etkili olduğunu, ikinci sırada ise dini inançlarının etkili olduğu saptamışlardır (10). Hancı ve arkadaşlarının çalışmasında öğrencilerin %39,5'i ötanaziye karşı olduklarını bildirmişler ve bunun nedenleri arasında ilk sırada dini inançları belirtmişlerdir (16). Mandıracıoğlu ve Altuğ Özsoy'un yaptığı çalışmada ise Hemşirelik Yüksekokulu son sınıf öğrencilerinden ötanaziye izin verilmemesi gerektiğini savunanlar ilk sırada (%23,2) Allah'ın verdiği canı yalnız Allah alabilir olarak ifade etmişlerdir (17). Bas Aslan ve Cavlak çalışmasında öğrencilerin çoğunun Müslüman olduğu ve ötanaziye kabul etmediği, ateist olan çok az öğrenci grubunun ise pozitif bir tutum içerisinde olduklarını saptamışlardır (18). Çalışmalarda ve bizim çalışmamızda da görüldüğü gibi ötanaziye kabul etmek için din önemli bir faktördür.

Çalışmada öğrencilerin çoğunun (%78,5) yasal düzenleme yapıldığı takdirde ötanazi uygulayan ekip içinde görev almak istemediği ve ötanaziye bu konuda eğitim almış bir uzman tarafından uygulanması gerektiğini belirtmişlerdir. Öğrencilerin yarısından fazlası ise (%57,1) Türkiye'de ötanazi uygulamasının yasallaşmaması gerektiğini belirtmiştir (Tablo 2). Özkalay ve Zaybak'ın yaptıkları araştırmada hemşirelik öğrencilerinin Ülkemizde ötanazinin

yasallaşmasını istemedikleri (%50,8) ve ötanazinin yasallaşması durumunda ise “ötanaziye karar veren kişinin; bu konuda özel eğitim almış bir kişi olması (%51,6) gerektiğini belirtmişlerdir (10). İl ve Işıkhane çalışmasında klinikte çalışan hekim ve hemşirelerin çoğunun (%90) ötanaziye uygulayan kişi olmak istemedikleri yine aktif /pasif ötanazi türlerini onayladıkları, %38,5'inin (n=67) ötanazinin yasal olarak uygulanmasına olumlu baktıklarını saptamışlardır (19). Özler çalışmasında hemşirelerin %30,4'ünün tıbbın her hastayı sonuna kadar yaşatmak gibi bir görevi olduğu için, ötanaziye karşı olduklarını saptamıştır (20). Amerikan hemşireler birliği bildirgesinde böyle bir eylemin hemşirelere karşı duyulan güveni sarsabileceği, dayanılmaz ya da tedavi edilemez hastalar için potansiyel bir son olarak görülebileceği, hemşirelerin kişiye saygı, hastayı rahatlatma ve uygun bakım verme görevlerine ters düşeceği gerekçesiyle ötanaziye karşı çıkmaktadır (4). Toplumların sosyokültürel yaşamları, dini inançları ve hukuki değerleri ötanaziye bakış açısını önemli derecede etkilemektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Hemşirelik bölümü öğrencilerinin ötanaziye ilişkin düşüncelerini belirlemek amacıyla yapılan çalışmada; hemşirelik öğrencilerinin çoğunun kendisi ve yakını için ötanazi istemediği, Türkiye’de ötanazi uygulamasının yasallaşmaması gerektiğini, yine yasal düzenleme yapıldığı takdirde ötanazi uygulayan ekip içerisinde görev almak istemedikleri görülmektedir. Ayrıca hemşirelik öğrencilerinin dinsel inançlarının ötanazi ile ilgili düşüncelerini etkilediği, hemşirelik öğrencilerinin ötanazi taraftarı olmadığı görülmektedir. Elde edilen sonuçlar doğrultusunda, Hemşirelik eğitimin programlarında ötanazi konusuna geniş yer verilerek tartışılması ve nitel çalışmaların yapılması önerilmektedir.

KAYNAKLAR

1. Aypar Ü. Ötanazi. Hacettepe Tıp Dergisi 1997; 28(1): 43-47.
2. Nehir S, Karadeniz G, Altıparmak S, Tok N. Üniversite Öğrencilerinin Ötanaziye İlişkin Düşünceleri: Bir Yüksekokul Örneği. Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi 2006; 1(2): 26-36.
3. Özkara E. Ötanazide Temel Kavramlar ve Ötanaziyle İlgili Güncel Tartışmalar. İzmir Atatürk Eğitim Hastanesi Tıp Dergisi 2000; 38(3-4): 19-22.

4. Karahisar F. Yüksek Lisans Tezi; “Ölümcül Hasta, Hemşire ve Hekimlerin Ölüm ve Ötenaziye İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi” Atatürk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Hemşirelik Esasları Anabilim Dalı, Tez Yöneticisi Doç. Dr. Mağfiret Kara Kaşıkçı. Erzurum-2006.
5. Beder A, Pınar G, Aydoğmuş G, Can M, Eren H, İşler N, Yılmaz S, Birli M. Hemşire ve Hekimlerin Ötenaziye İlişkin Görüşleri. Klinik ve Deneysel Araştırmalar Dergisi 2010; 1(2): 91-98.
6. Azizoğlu M. Hekimlerin Ötenazi Hakkındaki Görüşleri. Cerrahpaşa Öğrenci Bilimsel Dergisi 2014; 6(7): 1-5.
7. Demirhan Erdemir A. Tıpta Etik ve Deontoloji. Acısız Ölüm (ötenazi, euthanasia ve tıp etiği). 1. Baskı. ISBN:978-975-420-825-2 İstanbul-2011.ss:595.
8. Kaya H, Akçin E. Hemşirelik Öğrencilerinin Ötenaziye İlişkin Görüşleri. Türkiye Klinikleri J Med Ethics 2005; 13(2): 115-119.
9. Kumaş G. Yüksek Lisans Tezi;“Adana İlindeki Çeşitli Hastanelerin Yoğun Bakım Ünitelerinde Çalışan Hemşirelerin Ötenazi Hakkındaki Düşünceleri” Çukurova ÜniversitesiSağlık Bilimleri Enstitüsü Hemşirelik Anabilim Dalı, Tez Yöneticisi; Prof. Dr. Z.Nazan Alparslan. Adana-2005.
10. Özkalay F, Zaybak A. Hemşirelik Öğrencilerinin Ötenazi Hakkındaki Görüşleri. Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi 2009; 25(2): 1-9.
11. Tepehan S, ÖzkaraE , Yavuz MF.Yoğun Bakım ve Diğer Birimlerde Görev Yapan Hemşirelerin Ötenaziye Yaklaşımı. Adli Tıp Dergisi 2011; 25(2): 115-124.
12. Khan A, Mısbah Hasan S, Hussain M. Euthanasia; Perspectives of Pakistani Medical Students and Practitioners – a Surve. Professional Med J 2012; 19(1): 112-116.
13. Abbas SQ, Z Abbas, S. Macaden. Attitudes Towards Euthanasia and Physician-Assisted Suicide Among Pakistani and Indian doctors: A survey. Indian Journal of Palliative Care 2008; 14(2): 71.
14. Hassan W, Ahmad F, Malik A, Ali S. Knowledge and Attitude Regarding Euthanasia Among Medical Students in The Public and Private Medical Schools of Karachi. J Pak Med Assoc 2013; 63(2): 295-299.
15. Yiğit Y. İslam Ceza Hukuku Açısından Ötenazi ve Hukuki Sonuçlarının Değerlendirilmesi. İslami araştırmalar dergisi 2003; 16(3): 337-349.

16. Hancı V, Yurtlu S, Ayoğlu F, Yavuzalp O, Turan Özkoçak I. Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Tıp Fakültesi Öğrencilerinin Ötanaziye Bakışı. Haydarpaşa Numune Eğitim ve Araştırma Hastanesi Tıp Dergisi 2012; 52(2): 88-93.
17. Mandıracıoğlu A, Altuğ Özsoy S. Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi ve Hemşirelik Yüksekokulu Son Sınıf Öğrencilerinin Ötenazi Konusuna Yaklaşımları. Kriz Dergisi 3(1-2): 270-273.
18. Bas Aslan U, Cavlak U. Attitudes Towards Euthanasia Among University Students: A Sample Based on Turkish population. J. Med. Sci 2007; 7(3): 396-401.
19. İl S, Işıkhhan H. Kanser Hastalarıyla Çalışan Sağlık Personelinin Ötanaziye İlişkin Düşüncelerinin Değerlendirilmesi. Adli Bilimler Dergisi 2004; 3(3):41-50.
20. ÖZLER H. Yüksek Lisans Tezi; “Hemşirelerin Ötanazi Konusuna Yaklaşımları Ve Osmangazi Üniversitesi Hastanesinden Örnek Bir Çalışma” Osmangazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Deontoloji Anabilim Dalı, Tez Yöneticisi; Bursa- 2001.